

A Status Survey of Television and Printed Media on Moral and Ethics Cultivation*

Rungnapa Tangchitcharoenkhul

ABSTRACT

The purposes of this research were to 1) analyze the content and its trend of television and printed media on moral and ethics promotion, 2) study behavior of television and printed media exposure of Thai people 3) study the impact of television and printed media on moral and ethics promotion of Thai people and 4) survey the opinions of children and youth, their' stakeholders and Thai people on the role of television and printed media to promote moral and ethics. Quantitative data collected by questionnaire validated content validity by experts and high reliability from 16 occupations of 3,735 Thai people. They were analyses using descriptive statistics and data envelopment analysis using Frontier Analysis. Qualitative data collected by the interview validated content validity by experts from 141 key informants (children and youth, children and youth' stakeholders and Thai people). They were analyses using content analysis. The research results showed that 1) From the content on media analysis revealed that 17.46% of Thai television programs promoted moral and ethics, and 3.23% of magazine column promoted moral and ethics, and 2.23% of those newspaper columns promoted moral and ethics and the analysis results of media content and its trend of television and printed media showed that the opinion means on the status media content and its trend of both television and printed media in the current year (year 2009) was higher than the opinion mean on those above media in the last 5 years. 2) Most respondents spent 10 hours or more per week reading magazines, 7-9 hours per week watching television, 4-6 hours per week reading comic books, and 1-3 hours per week reading the newspapers. 3) The highest impact of media was television, followed by newspapers, magazines and comic books. and 4) The analysis of opinions on the role of television and printed media to promote the moral and ethics indicated that programs and columns should be added to television and magazine promoting moral and ethics, the content of newspaper should be assessed continuously, and the content on moral and ethics should be inserted in the comic books consideration and stimulation to think.

* Educational Provision Management Project at Graduate Level of Suan Dusit Rajabhat University

การสำรวจสถานภาพสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ ด้านการปลูกฝังคุณธรรมศีลธรรม*

รุ่งนภา ตั้งจิตรเจริญกุล

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์เนื้อหาและแนวโน้มเนื้อหาของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม 2) ศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ของคนไทย 3) ศึกษาผลกระทบจากสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในด้านคุณธรรมศีลธรรมของคนไทย และ 4) เพื่อสำรวจความคิดเห็นของเด็ก/เยาวชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็ก/เยาวชน และคนไทยต่อบทบาทของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ และมีค่าความเที่ยงสูงจากคนไทย 16 อาชีพ จำนวน 3,735 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน และการวิเคราะห์วงรอบข้อมูลด้วยโปรแกรม Frontier Analysis และเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (เด็ก/เยาวชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็ก/เยาวชน และคนไทย) จำนวน 141 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อพบว่า สถานีโทรทัศน์ของไทยมีรายการที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมคิดเป็นร้อยละ 17.46 ของรายการทั้งหมด นิตยสารมีคอลัมน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมคิดเป็นร้อยละ 3.23 ของคอลัมน์ทั้งหมด และหนังสือพิมพ์มีคอลัมน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมคิดเป็นร้อยละ 2.23 ของคอลัมน์ทั้งหมด และผลการวิเคราะห์สถานภาพสื่อด้านเนื้อหาและแนวโน้มเนื้อหาของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ พบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนความคิดเห็นต่อสถานภาพสื่อด้านเนื้อหาและแนวโน้มเนื้อหาทั้งของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในปัจจุบัน (ปี 2552) สูงกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนความคิดเห็นต่อสถานภาพสื่อในช่วง 5 ปีที่แล้ว 2) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อ่านนิตยสาร 10 ชั่วโมงขึ้นไป/สัปดาห์ ดูโทรทัศน์ 7-9 ชั่วโมง/สัปดาห์ อ่านหนังสือการ์ตูน 4-6 ชั่วโมง/สัปดาห์ และอ่านหนังสือพิมพ์ 1-3 ชั่วโมง/สัปดาห์ 3) สื่อที่มีผลกระทบต่อคุณธรรมจริยธรรมสูงสุดคือผลจากสื่อโทรทัศน์มีคะแนนสูงสุด รองลงมาคือสื่อหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูน และ 4) ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม พบว่าสื่อโทรทัศน์ และนิตยสารควรเพิ่มรายการ/คอลัมน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม ส่วนหนังสือพิมพ์ควรมีการประเมินเนื้อหาอย่างต่อเนื่อง และหนังสือการ์ตูนควรสอดแทรกเรื่องคุณธรรมศีลธรรมในเนื้อหาสื่อให้แกเด็กสะกิดใจ

*โครงการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา (โครงการพิเศษ) มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สื่อมวลชนมีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการตอบสนองความต้องการของสังคม คือการให้ข่าวสาร (information) การประสานสัมพันธ์ (correlation) การให้ความต่อเนื่อง (continuity) การให้ความบันเทิง (entertainment) และการรณรงค์ต่าง ๆ (mobilization) (McQuail, 1983) แต่ในขณะที่ประชาชนบริโภคสื่อเหล่านั้น ประชาชนไม่เพียงแต่ได้รับความบันเทิง และได้รับข้อมูลสารสนเทศตามจุดมุ่งหมายของผู้ผลิตสื่อหรือผู้ส่งสารเท่านั้น แต่ประชาชนผู้รับสารยังเกิดการเรียนรู้ เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมและเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยเฉพาะด้านคุณธรรมศีลธรรมด้วย อิทธิพลจากสื่อปรากฏให้เห็นทั้งผลทางตรงและผลกระทบที่มีทั้งด้านบวกและด้านลบ ทั้งนี้ในปัจจุบันไม่อาจจะปฏิเสธได้ว่าคนไทย เด็กและเยาวชนไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิดและทางร่างกายที่รวดเร็วมากขึ้นกว่าในอดีต ทั้งนี้เนื่องจากกระแสความเจริญของโลกและรูปแบบเทคโนโลยีการสื่อสารสามารถทำให้พวกเขาเหล่านั้นมีโอกาสได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ อย่างเปิดกว้างและไร้ขีดจำกัด การถ่ายทอดและการซึมซับข้อมูลของสื่อเป็นไปอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ โดยเฉพาะสื่อโทรทัศน์ และสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีอิทธิพลต่อการเลียนแบบของเยาวชน อาทิเช่น เรื่องเพศ เรื่องความรุนแรง นักวิชาการไม่ว่าจะเป็นนักศึกษา นักจิตวิทยา และนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน ได้ให้ความสนใจศึกษาบทบาท อิทธิพล และผลกระทบของสื่อต่อเด็กและเยาวชนรวมทั้งผู้ใหญ่ โดยใช้ทฤษฎีและแนวคิดหลากหลาย ทฤษฎีที่สำคัญ ได้แก่ ทฤษฎีการสื่อสารที่อธิบายถึงกระบวนการสื่อสารจากผู้ส่งสารถึงผู้รับสาร ทฤษฎีอิทธิพลของสื่อมวลชนและผลกระทบของสื่อที่อธิบายถึงอิทธิพลของสื่อต่อความรู้ทัศนคติ พฤติกรรมของผู้รับสื่อ และอธิบายถึงผลกระทบด้านอารมณ์และพฤติกรรม ด้านการพัฒนาสติปัญญา และด้านวัฒนธรรม ทัศนคติ และค่านิยม ทฤษฎีการเรียนรู้ที่อธิบายการเรียนรู้ที่เกิดจากการเลียนแบบตามทฤษฎีของ Bandura (1986) และทฤษฎีการวางเงื่อนไขของ Skinner (1953) รวมทั้งทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม (interactionism model) และทฤษฎีคุณธรรมศีลธรรมที่อธิบายถึงการพัฒนาจริยธรรมตามทฤษฎียึดแนวคิดกระบวนการพัฒนาภายในจิต ทฤษฎีแรงจูงใจ และทฤษฎีพัฒนาการทางคุณธรรมศีลธรรม ทฤษฎีเหล่านี้นำไปสู่การวิจัยเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ และลักษณะเนื้อหาของสื่อ พฤติกรรมการเปิดรับสื่อ อิทธิพลของสื่อ และผลกระทบของสื่อ แต่เป็นที่น่าเสียดายว่างานวิจัยส่วนใหญ่มักศึกษาสื่อประเภทเดียว และศึกษากับผู้รับสื่อเฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มเด็กและเยาวชน และส่วนใหญ่เน้นความสำคัญของเรื่องที่ศึกษาเพียงส่วนเดียว ทำให้ไม่สามารถเปรียบเทียบความคล้ายคลึง/ความแตกต่างของเนื้อหาของสื่อแต่ละประเภท และอิทธิพล/ผลกระทบของสื่อแต่ละประเภทที่มีต่อผู้รับสื่อกลุ่มอาชีพต่างๆ รวมทั้งเด็กและเยาวชน ทำให้ได้ผลการวิจัยที่ค่อนข้างจำกัดกระจาย

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ตระหนักถึงความสำคัญของสื่อ และบทบาทของสื่อ รวมทั้งอิทธิพลและผลกระทบของสื่อที่มีต่อคนไทย รวมทั้งเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะในด้านคุณธรรมศีลธรรม จึงได้ให้แนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการสำรวจสถานภาพสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ด้านการปลูกฝังคุณธรรมศีลธรรม โดยมุ่งศึกษาเป็นภาพรวมให้เห็นลักษณะที่คล้ายคลึง/แตกต่างระหว่างเนื้อหาสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ด้านการเสริมสร้างคุณธรรมศีลธรรม ลักษณะที่คล้ายคลึง/แตกต่างของคนไทยหลากหลายกลุ่มอาชีพ รวมทั้งเด็กและเยาวชนในด้านพฤติกรรมการเปิดรับสื่อ และความคิดเห็นต่อสถานภาพและบทบาทของสื่อ รวมทั้งผลกระทบด้านคุณธรรมศีลธรรม ทั้งนี้ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ด้านการปลูกฝังคุณธรรมศีลธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาและแนวโน้มเนื้อหาของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ของคนไทย
3. เพื่อศึกษาผลกระทบจากสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในด้านคุณธรรมศีลธรรมของคนไทย
4. เพื่อสำรวจความคิดเห็นของเด็ก/เยาวชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็ก/เยาวชน และคนไทยต่อสถานภาพและบทบาทของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีการเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ โดย*การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ* แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ *ส่วนที่ 1* การวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ในช่วงเดือนกันยายน-ตุลาคม 2551 ประกอบด้วย การวิเคราะห์ค่าความถี่ (frequency) และร้อยละ (percentage) *ส่วนที่ 2* การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากคนไทย 16 กลุ่มอาชีพ อันได้แก่ 1) กรรมกร/ผู้ใช้แรงงาน/ลูกจ้าง 2) เกษตรกร 3) ทนาย/อัยการ/ผู้พิพากษา/พคดี 4) นักการเมือง/ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง 5) ทหาร/ตำรวจ 6) นักธุรกิจ/พ่อค้าแม่ค้า 7) นักบัญชี/ผู้ตรวจบัญชี 8) วิศวกร/สถาปนิก 9) พระสงฆ์/นักบวช/ผู้นำศาสนา 10) นักวิจัย 11) สื่อมวลชน 12) แพทย์/เภสัชกร/พยาบาล 13) นักเรียน/นิสิต/นักศึกษา 14) ครูอาจารย์ 15) คนว่างงาน และ 16) เด็ก/เยาวชนในสถานพินิจและนักโทษของกรมราชทัณฑ์ โดย 13 กลุ่มแรกเก็บรวบรวมข้อมูลอาชีพละ 35 คน จำนวน 5 จังหวัด รวม 2,275 คน ทั้งนี้กลุ่มที่ 14 และ 15 คือกลุ่มนักเรียน/นิสิต/นักศึกษาและกลุ่มครูอาจารย์เก็บรวบรวมจากนักเรียน/นิสิต/นักศึกษาและครูอาจารย์ทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา และการศึกษา นอกโรงเรียน รวม 4 กลุ่ม ๆ ละ 35 คน ทั้ง 4 ภูมิภาค และ 1 จังหวัด (ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และจังหวัด

กรุงเทพมหานคร) รวม 5 จังหวัด คือ 1) จังหวัดพิษณุโลก 2) จังหวัดนครราชสีมา 3) จังหวัดเพชรบุรี 4) จังหวัดกระบี่ และ 5) จังหวัดกรุงเทพมหานคร) รวม 1,400 คน และกลุ่มที่ 16 คือ กลุ่มเด็ก/เยาวชนในสถานพินิจและนักโทษของกรมราชทัณฑ์ จำนวน 60 คน รวมทั้งสิ้น 3,735 คน เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย โดยวิเคราะห์สถานภาพและบทบาทของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ พฤติกรรมการเปิดรับสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ เนื้อหาและแนวโน้มเนื้อหาของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ ผลกระทบจากสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ และบทบาทของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ โดยใช้การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน การวิเคราะห์ตารางไขว้ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์และการวิเคราะห์ตัวแปรที่มีผลต่อสถานภาพและบทบาทของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ ประกอบด้วย การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยตัวแปรผลกระทบจากสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ และบทบาทของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ ที่มีภูมิภาค อาชีพ เพศ อายุ และระดับการศึกษาต่างกันโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการส่งเสริมของสื่อในกลุ่มอาชีพโดยใช้การวิเคราะห์วงรอบข้อมูล (Data Envelopment Analysis) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบลึก (in-depth interview) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 คน กลุ่มนักเรียน/นิสิต/นักศึกษาและครู/อาจารย์ ทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา และการศึกษานอกโรงเรียน ทั้ง 4 ภูมิภาค และ 1 จังหวัด (ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และจังหวัดกรุงเทพมหานคร) ภูมิภาคละ 20 คน รวม 100 คน และเด็กในสถานพินิจและนักโทษของกรมราชทัณฑ์ 30 คน รวมทั้งสิ้น 141 คน ตามประเด็นการสัมภาษณ์ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งสาระการนำเสนอออกเป็น 5 หัวข้อ

1. ผลการวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในช่วงเดือนกันยายน-ตุลาคม 2551

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในช่วงเดือนกันยายน-ตุลาคม 2551 จำแนกเป็นผลการวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อโทรทัศน์ และผลการวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ และหนังสือการ์ตูน สรุปได้ดังนี้

1) ผลการวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อโทรทัศน์

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อโทรทัศน์ในช่วงเดือนกันยายน-ตุลาคม 2551 เมื่อพิจารณาจากรายการทั้งหมดทั้งช่วงเวลา prime time และ non-prime time พบว่าสถานีโทรทัศน์ของไทย มีรายการที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม (ร้อยละ 17.46) ของรายการทั้งหมด เมื่อจำแนกตามสถานีโทรทัศน์พบว่า สถานีโทรทัศน์ช่อง ThaiPBS มีรายการที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมมากที่สุด (ร้อยละ 26.67)

รองลงมาคือช่อง NBT (ร้อยละ 22.50) ช่อง 5 (ร้อยละ 17.28) ช่อง 9 (ร้อยละ 15.66) ช่อง 7 (ร้อยละ 12.50) และช่อง 3 (ร้อยละ 10.98) ส่วนผลการวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อโทรทัศน์ เมื่อพิจารณาจากรายการที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมและคุณธรรมศีลธรรมที่ส่งเสริม พบว่า คุณธรรมศีลธรรมที่ส่งเสริมมากที่สุดคือความมีสติสัมปชัญญะ (ร้อยละ 18.48)

2) ผลการวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อสิ่งพิมพ์

2.1) หนังสือพิมพ์

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ พิจารณาจากจำนวนคอลัมน์ทั้งหมด และจำนวนคอลัมน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมโดยเฉลี่ยต่อฉบับ พบว่า หนังสือพิมพ์มีคอลัมน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม (ร้อยละ 2.23) ของคอลัมน์ทั้งหมด เมื่อจำแนกตามหนังสือพิมพ์ พบว่าหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ มีคอลัมน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมมากที่สุด (ร้อยละ 3.68) รองลงมาคือหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ (ร้อยละ 3.20) และหนังสือพิมพ์สยามรัฐ (ร้อยละ 2.86) ส่วนผลการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ เมื่อพิจารณาจากคอลัมน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมที่ส่งเสริม พบว่าคุณธรรมศีลธรรมที่ส่งเสริมมากที่สุดคือความมีสติสัมปชัญญะ (ร้อยละ 29.17)

2.2) นิตยสาร

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาของนิตยสาร พิจารณาจากจำนวนคอลัมน์ทั้งหมด และจำนวนคอลัมน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมโดยเฉลี่ยต่อเล่ม พบว่านิตยสารมีคอลัมน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม (ร้อยละ 3.23) เมื่อจำแนกตามนิตยสาร พบว่านิตยสารรักลูก มีคอลัมน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมมากที่สุด (ร้อยละ 8.91) รองลงมาคือนิตยสารเนชั่นสุดสัปดาห์ (ร้อยละ 8.40) นิตยสารสกุลไทย (ร้อยละ 7.45) นิตยสารมติชนรายสัปดาห์ (ร้อยละ 6.10) ผลการวิเคราะห์เนื้อหาของนิตยสาร เมื่อพิจารณาจากคอลัมน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมและคุณธรรมศีลธรรมที่ส่งเสริม พบว่า คุณธรรมศีลธรรมที่ส่งเสริมมากที่สุดคือ ความมีสติสัมปชัญญะและความรับผิดชอบ (ร้อยละ 31.51)

2.3) หนังสือการ์ตูน

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือการ์ตูน เมื่อพิจารณาจากข้อความที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมและคุณธรรมศีลธรรมที่ส่งเสริม พบว่าคุณธรรมศีลธรรมที่ส่งเสริมมากที่สุดคือการทำความดี (ร้อยละ 31.25) รองลงมาคือความมีสติสัมปชัญญะและความอดทนเท่ากัน (ร้อยละ 18.75) และความขยันหมั่นเพียร (ร้อยละ 12.50)

2. ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการเปิดรับสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์

1) ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการเปิดรับสื่อโทรทัศน์

ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ดูโทรทัศน์ 7-9 ชั่วโมง/สัปดาห์ ช่วงเวลาที่ดูรายการโทรทัศน์คือเวลา 20.00-22.59 น. (ร้อยละ 28.22) โทรทัศน์ช่องที่ชอบดูมากที่สุดคือช่อง 7 และ ช่อง 3 (ร้อยละ 25.92 และ 23.96) เนื้อหารายการโทรทัศน์ที่ชอบดูมากที่สุดคือละคร รายการข่าวและวิเคราะห์ข่าว (ร้อยละ 24.87 และ 12.99) วัตถุประสงค์ในการดูโทรทัศน์คือเพื่อความบันเทิง (ร้อยละ 29.40)

2) ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการเปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์

2.1) หนังสือพิมพ์

ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการเปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อ่านหนังสือพิมพ์ 1-3 ชั่วโมง/สัปดาห์ (ร้อยละ 25.03) ช่วงเวลาที่อ่านหนังสือพิมพ์คือเวลา 05.00-07.59 น. (ร้อยละ 32.37) หนังสือพิมพ์ที่ชอบอ่านมากที่สุดคือไทยรัฐ และเดลินิวส์ (ร้อยละ 18.05 และ 16.68) เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ที่ชอบอ่านมากที่สุดคือ คอลัมน์ประจำ (ร้อยละ 12.26) วัตถุประสงค์ในการอ่านหนังสือพิมพ์คือเพื่อรับฟังข่าวสาร/ได้รับความรู้ และเพื่อคลายความเหงา (ร้อยละ 49.45)

2.2) นิตยสาร

ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการเปิดรับสื่อ นิตยสาร พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อ่านนิตยสาร 10 ชั่วโมงขึ้นไป/สัปดาห์ (ร้อยละ 28.78) ช่วงเวลาที่อ่านนิตยสารคือเวลา 11.00-13.59 น. (ร้อยละ 26.00) นิตยสารที่ชอบอ่านมากที่สุดคือแพรว (ร้อยละ 7.44) เนื้อหาของนิตยสารที่ชอบอ่านมากที่สุดคือแฟชั่น/บันเทิง/ความงาม (ร้อยละ 22.78) วัตถุประสงค์ในการอ่านนิตยสารคือเพื่อความบันเทิงและเพื่อคลายความเหงา (ร้อยละ 27.95)

2.3) หนังสือการ์ตูน

ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการเปิดรับสื่อหนังสือการ์ตูน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อ่านหนังสือการ์ตูน 4-6 ชั่วโมง/สัปดาห์ (ร้อยละ 33.57) ช่วงเวลาที่อ่านหนังสือการ์ตูนคือเวลา 17.00-19.59 น. (ร้อยละ 20.98) หนังสือการ์ตูนที่ชอบอ่านมากที่สุดคือหนังสือการ์ตูนญี่ปุ่น (ร้อยละ 37.35) วัตถุประสงค์ในการอ่านหนังสือการ์ตูนคือเพื่อความบันเทิง (ร้อยละ 42.25)

ส่วนผลการสังเคราะห์จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มนักเรียน/นิสิต/นักศึกษา ครู/อาจารย์ และเด็กในสถานพินิจและนักโทษของกรมราชทัณฑ์

ด้านพฤติกรรมการเปิดรับสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ ผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มให้ความเห็นถึง**สื่อโทรทัศน์** ดังนี้ 1) พฤติกรรมการเปิดรับสื่อของกลุ่มประชาชนเน้นเนื้อหาที่มีลักษณะความบันเทิงเป็นหลัก เช่น รายการละคร เกมโชว์ คอลัมน์ดูดวง เนื้อหาหน้าบันเทิง ส่วนพฤติกรรมการเปิดรับสื่อของกลุ่มเด็กและเยาวชนเน้นการเปิดรับสื่อที่มีเนื้อหาความบันเทิงเป็นหลักเช่นกัน เช่น รายการการ์ตูน และ เกมโชว์ 2) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการเปิดรับสื่อของเด็กและเยาวชนอย่างมาก เช่น ครู/อาจารย์ควรนำเนื้อหาจากสื่อมาใช้ประกอบการเรียนการสอนในชั้นเรียน ส่วนผู้ปกครองควรต้องให้คำแนะนำในการเปิดรับสื่อของเด็ก ส่วน **หนังสือพิมพ์และนิตยสาร** ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นว่าพฤติกรรมการเปิดรับสื่อของแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ซึ่งอาจมาจากลักษณะการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ไม่เหมือนกัน นอกจากนี้ การศึกษาก็เป็นองค์ประกอบในการเปิดรับสื่อด้วย ทั้งพฤติกรรมกรเลือกรับสื่อ การเลือกเนื้อหาข่าวสาร การมีการศึกษาจึงช่วยให้คน ๆ นั้นแสวงหาข่าวสาร ความรู้ที่มากขึ้น สำหรับ**หนังสือการ์ตูน** ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นว่าพฤติกรรมการเปิดรับสื่อหนังสือการ์ตูนของเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่จะอ่านหนังสือการ์ตูนทุกวัน อ่านวันละหลายเรื่อง หลายเนื้อหา ผู้ปกครองควรเข้ามาจับตาทช่วยเรื่องการแบ่งเวลาให้ถูกต้องในการอ่านหนังสือการ์ตูน

3. ผลการวิเคราะห์ผลกระทบจากสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับผลกระทบจากสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความเห็นถึงผลกระทบจากสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในภาพรวมว่าผลกระทบจากสื่อโทรทัศน์มีคะแนนสูงสุด รองลงมาคือสื่อหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูน โดยมีผลกระทบอยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.89, 2.66, 2.64 และ 2.63 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทั้งสื่อโทรทัศน์ สื่อหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูนมีผลทางตรงอยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40, 2.96, 3.24 และ 2.85 ตามลำดับ) รองลงมาคือด้านผลกระทบด้านอารมณ์ พฤติกรรม และสติปัญญาที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.85, 2.72, 2.57 และ 2.59 ตามลำดับ) ด้านผลกระทบด้านวัฒนธรรม ทศนคติ และค่านิยมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.67, 2.69, 2.54 และ 2.53 ตามลำดับ) และผลกระทบด้านการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมเป็นอันดับสุดท้าย โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.62, 2.38, 2.42 และ 2.52 ตามลำดับ)

ผลการสังเคราะห์จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้ทรงคุณวุฒิและกลุ่มนักเรียน/นิสิต/นักศึกษา ครู/อาจารย์ และเด็กในสถานพินิจและนักโทษของกรมราชทัณฑ์ ด้านผลกระทบจากสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มให้ความเห็นถึงผลกระทบของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ ดังนี้ 1) **ผลกระทบด้านวัฒนธรรม ทศนคติ และค่านิยม** คือส่งเสริมค่านิยมในเรื่องของการแข่งขัน เรื่องของผู้ชนะและผู้แพ้อยู่ตลอดเวลา และจากค่านิยมในการบริโภค ซึ่งเป็น

การส่งเสริมในเรื่องความไม่พอเพียง เมื่อพิจารณาจากผลกระทบจากการรับเนื้อหาหนังสือการ์ตูนเด็กและเยาวชน คือจะมีลักษณะเป็นแบบการที่ค่อย ๆ ซึมซับไป คล้ายกับเป็นการล้างสมองให้สะอาด หากให้เนื้อหาสื่อที่ดี แต่ในทางตรงข้ามถ้าเป็นสื่อที่ไม่ดี จะทำให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมที่ไม่ดีตามไปด้วย มีพฤติกรรมที่มีความรุนแรง ก้าวร้าวได้ นอกจากนี้การที่เด็กและเยาวชนรับเนื้อหาสื่อการ์ตูนของต่างประเทศ เช่น เกาหลี ส่งผลให้เด็กและเยาวชนรับวัฒนธรรมหรือค่านิยมจากประเทศเกาหลีตามไปด้วย 2) **ผลกระทบด้านอารมณ์ พฤติกรรม และสติปัญญา** คือทำให้เกิดพฤติกรรม การเลียนแบบ เช่น การแต่งกายที่มีลักษณะหรือหวามากขึ้น การพูดจาที่ไม่สุภาพ มีลักษณะสองแง่สองง่ามมากขึ้น การใช้คำฟุ่มเฟือย เช่น การใช้สินค้า brand name วิธีการแก้ไขคือสื่อควรมีการส่งเสริมเนื้อหาที่มีการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมให้เด็กและเยาวชนในรูปแบบของเนื้อหา/รายการที่มีความหลากหลายมากขึ้นที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายในแต่ละช่วงอายุ และ 3) **ผลกระทบด้านคุณธรรมศีลธรรม** จากผลกระทบด้านวัฒนธรรม ทศนคติ และค่านิยม และด้านอารมณ์ พฤติกรรม และสติปัญญา ทำให้เกิดการลอกเลียนแบบที่ไม่ถูกต้อง จึงส่งผลกระทบต่อด้านคุณธรรมศีลธรรมตามมา เช่น การก่ออาชญากรรม การมีพฤติกรรมที่รุนแรงและก้าวร้าว และจากค่านิยมในการบริโภค การบริโภคที่ก่อให้เกิดการบริโภคนิยมมากขึ้น จึงเป็นการส่งเสริมในเรื่องความไม่พอเพียง วิธีการแก้ไขคือสื่อทุกสื่อควรมีการส่งเสริมเนื้อหาที่มีการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมมากขึ้น จะเป็นผลดีต่อทั้งด้านวัฒนธรรม ทศนคติ และค่านิยม ด้านอารมณ์ พฤติกรรม และสติปัญญา และส่งผลต่อเนื่องให้เกิดคุณธรรมศีลธรรมตามไปด้วย นอกจากนี้ ผู้บริหารสื่อควรมีการกำหนดนโยบายโดยเพิ่มรูปแบบของเนื้อหา/รายการที่ส่งเสริมเรื่องคุณธรรมศีลธรรมมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้รับสาร รวมทั้งกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมในการนำเสนอเนื้อหา

4. ผลการวิเคราะห์สถานการณ์ภาพและบทบาทของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์

1) ผลการวิเคราะห์เนื้อหาและแนวโน้มเนื้อหาของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์

ผลการวิเคราะห์สถานการณ์ภาพสื่อด้านเนื้อหาและแนวโน้มเนื้อหาของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูน เปรียบเทียบระหว่างปัจจุบัน (ปี 2552) กับช่วง 5 ปีที่แล้วพบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนความคิดเห็นต่อสถานการณ์ภาพสื่อด้านเนื้อหาและแนวโน้มเนื้อหาทั้งของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูนในปัจจุบัน (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.55, 3.43, 3.49 และ 3.54 ตามลำดับ) สูงกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนความคิดเห็นต่อสถานการณ์ภาพสื่อด้านเนื้อหาและแนวโน้มเนื้อหาทั้งของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูนในช่วง 5 ปีที่แล้ว (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.71, 2.63, 2.61 และ 2.66 ตามลำดับ) และ พบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนความคิดเห็นต่อสถานการณ์ภาพสื่อด้านเนื้อหาและแนวโน้มเนื้อหาทั้งของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูนในปัจจุบัน (ปี 2552) และช่วง 5 ปีที่แล้วแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2) ผลการวิเคราะห์บทบาทของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลให้ความเห็นว่า **สื่อโทรทัศน์** และ **นิตยสาร** มีรายการ/คอลัมน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมน้อย ควรเพิ่มรายการ/คอลัมน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมเป็นอันดับแรก ส่วน **หนังสือพิมพ์** ให้ความเห็นว่าควรมีการประเมินเนื้อหาของสื่ออย่างต่อเนื่องเป็นอันดับแรก และ **หนังสือการ์ตูน** ให้ความเห็นว่าควรสอดแทรกเรื่องคุณธรรมศีลธรรมในเนื้อหาสื่อให้แง่คิดสะกิดใจเป็นอันดับแรก

ผลการสังเคราะห์จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้ทรงคุณวุฒิและกลุ่มนักเรียน/นิสิต/นักศึกษา ครู/อาจารย์ และเด็กในสถานพินิจและนักโทษของกรมราชทัณฑ์ ด้านบทบาทของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม ผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มให้ความเห็นตรงกันดังนี้ 1) สื่อต้องนำเสนอสิ่งที่เป็นจริง (fact) ผู้ผลิตสื่อต้องมีคุณธรรมศีลธรรม มีจรรยาบรรณวิชาชีพ โดยนำเสนอสิ่งที่เป็นจริง 2) สื่อต้องนำเสนอสิ่งที่เป็นสุนทรียะ (aesthetic) และนำเสนอคุณธรรมศีลธรรมให้กลมกลืน ละเมียดละไมไปกับเนื้อหาสื่อ 3) การที่จะผลิตสื่อส่งเสริมเรื่องคุณธรรมศีลธรรม ควรต้องดำเนินการเปลี่ยนแปลงคนทำสื่อให้มีคุณธรรมศีลธรรมก่อน 4) สื่อต้องมีการประเมินติดตาม และตรวจสอบเนื้อหาสาระของสื่ออย่างสม่ำเสมอ 5) ควรกำหนดวิธีการปฏิบัติที่ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานผู้รับผิดชอบ เช่น องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน ผู้ผลิตสื่อให้เกิดมาตรฐาน และเสริมสร้างความเข้าใจและสร้างจิตสำนึกในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมกับสื่อ 6) สื่อควรให้ผู้ชมหรือผู้อ่านมีโอกาสแสดงความคิดเห็นในเนื้อที่สื่อ 7) สื่อควรมีจิตสาธารณะด้วยในการรับใช้สังคม 8) รัฐควรส่งเสริมอย่างจริงจังให้สื่อสอดแทรกเนื้อหาคุณธรรมศีลธรรมในรายการ 9) เมื่อสื่อไม่สามารถจัดสัดส่วนรายการสาระได้มากพอ ควรสอดแทรกคุณธรรมศีลธรรมเข้าไปในรายการนั้น ๆ ให้มากขึ้น 10) ด้านภาครัฐอาจจัดตั้งองค์กรกลางที่มีนโยบายในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม และแนวนโยบายใช้สื่อโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นด้วย 11) หากประเทศไทยจะผลิตรายการโทรทัศน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมนั้นควรนำเรื่องคุณธรรมศีลธรรมเข้าไปในเนื้อหาสื่อหรือเนื้อหารายการ โดยต้องชี้ให้ชัดเจนมากขึ้นว่าเป็นบันเทิงที่มีสาระมีคุณธรรมศีลธรรม 12) บทบาทของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ของไทยในปัจจุบันส่งเสริมเรื่องคุณธรรมศีลธรรมน้อยมาก เนื่องจากสื่อคำนึงถึงรายได้ทางธุรกิจมากกว่าจึงเน้นรายการ/เนื้อหาที่คนส่วนใหญ่สนใจดู/อ่านหรือเนื้อหาบันเทิงมากกว่ามีความพยายามในการทำสื่อเพื่อส่งเสริมคุณธรรมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่สื่อคงต้องทำในรูปแบบที่น่าสนใจและน่าติดตาม การผสมกลมกลืนกับการดำเนินเรื่องอย่างมีศิลปะหรืออาจทำโดยการเปิดพื้นที่ให้กับ dialogue หรือบุคคลที่น่าจะเป็นตัวอย่างที่ดี ด้วยการปลูกฝังค่านิยม ทัศนคติที่ดี และในกรณี

ของสื่อโทรทัศน์ควรจัดทำรายการที่เน้นการมีสาระมากกว่าความบันเทิง และ 13) รัฐบาล/สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาควรสร้างหลักสูตรให้ผู้ผลิตสื่อในอนาคตคือนักศึกษาคณะนิเทศศาสตร์ มีจรรยาบรรณในวิชาชีพ มีคุณธรรมศีลธรรม นำเสนอสิ่งที่จริง ความดี และความงาม

ส่วนผลการสังเคราะห์จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ด้านแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมของสถานีโทรทัศน์ด้าอ้ายของมูลนิธิตูทอจี้ ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นว่า รายการที่สถานีโทรทัศน์ด้าอ้ายทำมุ่งเน้นเผยแพร่เรื่องราวทางบวกที่หลากหลาย ไม่นำเสนอเรื่องความรุนแรง การมอมเมาทางวัตถุนิยม บริโภคนิยม หรือเรื่องเลวร้ายต่างๆ แต่จะเผยแพร่เรื่องเชิงคุณธรรม เรื่องราวของชีวิตคนที่ทำดีปฏิบัติดีด้วยละคร ดนตรี นิทาน เพลงและรูปแบบอื่นๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นเรื่องดี ๆ เพื่อเสริมสร้างกำลังใจให้คนทำดี สร้างความประทับใจในสิ่งดีงาม

ทั้งนี้ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นว่าสถานีโทรทัศน์ของไทยที่นำเสนอละคร ส่วนใหญ่เป็นการนำเสนอที่ไม่เป็นจริง สอนให้คนตกตักัน ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา ที่เป็นตัวอย่างที่ไม่ดีต่อสังคม แต่ประเทศไทยมีวัฒนธรรมดี ๆ อีกมากมาย ดังนั้น จึงควรนำเสนอภาพพจน์ของประเทศไทยที่มีวัฒนธรรมอันดีงาม เช่น เรื่องของมารยาทของคนไทย วัฒนธรรมของพุทธ ประกอบด้วยเสาหลัก 4 เสาหลัก ได้แก่ 1) รู้มารยาท 2) รู้ผิด/ชอบ 3) รู้สมณะ และ 4) รู้ย่างอายุ ดังนั้น หากพิจารณาเปรียบเทียบกับสถานีโทรทัศน์ด้าอ้ายของมูลนิธิตูทอจี้ พบว่าจะเป็นการนำเสนอในหลายรูปแบบ เช่น ทั้งการ์ตูน สารคดี ละคร รายการทำอาหาร รายการข่าวที่ส่งเสริมเรื่องคุณธรรมศีลธรรมทั้งสิ้น ดังนั้น สถานีโทรทัศน์ของไทยควรจะนำเสนอเนื้อหาสาระสื่อที่เป็นเชิงคุณธรรมนั้น ควรเผยแพร่เรื่องราวทางบวกที่หลากหลาย จะเป็นรายการละคร รายการทำอาหาร รายการข่าว รายการดนตรี รายการวาไรตี้โชว์ หรือรายการเกมโชว์โดยยึดหลักว่าจะไม่นำเสนอเรื่องความรุนแรง การมอมเมาทางวัตถุนิยม บริโภคนิยม หรือเรื่องเลวร้ายต่างๆ แต่จะเผยแพร่เรื่องเชิงคุณธรรม จะมุ่งสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่ผู้ชม เรื่องราวของชีวิตคนที่ทำดีปฏิบัติดีด้วยละคร ดนตรี นิทาน เพลงและรูปแบบอื่นๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นเรื่องดี ๆ เพื่อเสริมสร้างกำลังใจให้คนทำดี และสร้างความประทับใจในสิ่งดีงามต่อไป

5. ผลการวิเคราะห์ตัวแปรผลกระทบและบทบาทของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม

1) ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างค่าเฉลี่ยของตัวแปรผลกระทบและบทบาทของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมที่มีภูมิภาค เพศ อาชีพ สถานภาพ อายุ และระดับการศึกษา

ผลการวิเคราะห์ พบว่าตัวแปรผลกระทบด้านการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม และบทบาทของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ทั้งหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูนในการส่งเสริมคุณธรรม

ศีลธรรมมีค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มอาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ขณะที่ตัวแปรผลกระทบและบทบาทของสื่อโทรทัศน์ในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม มีค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มอายุและระดับการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนผลกระทบด้านการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมและบทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ทั้งหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูนในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม มีค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มอายุและระดับการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มภูมิภาค เพศ และสถานภาพแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2) ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ตามอาชีพ

ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ตามอาชีพจาก 16 กลุ่ม พบว่าคะแนนประสิทธิภาพในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ในภาพรวมของกลุ่มพระสงฆ์/นักบวช/ผู้นำศาสนามีคะแนนประสิทธิภาพสูงสุด (ร้อยละ 100.00) รองลงมาคือกลุ่มทหาร/ตำรวจ แพทย์/เภสัชกร/พยาบาล ทนาย/อัยการ/ผู้พิพากษา/พศดี นักบัญชี/ผู้ตรวจบัญชี ครูอาจารย์ วิศวกร/สถาปนิก นักวิจัย นักการเมือง/ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สื่อมวลชน กรรมกร/ผู้ใช้แรงงาน/ลูกจ้าง นักธุรกิจ/พ่อค้าแม่ค้า เกษตรกร คนว่างงาน เด็กในสถานพินิจ/นักโทษของกรมราชทัณฑ์และนักเรียน/นิสิต/นักศึกษา มีคะแนนประสิทธิภาพ (ร้อยละ 99.40, 98.4, 98.04, 95.49, 95.48, 92.63, 90.51, 89.67, 89.54, 85.94, 84.77, 82.47, 82.14, 72.56 และ 71.62 ตามลำดับ) ทั้งนี้กลุ่มเสี่ยงคือ กลุ่มคนว่างงาน ควรปรับเพิ่มการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมผ่านสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ อันได้แก่ หนังสือพิมพ์ และนิตยสาร ร้อยละ 21.48, 20.09 และ 19.88 ตามลำดับ และกลุ่มเด็กในสถานพินิจ/นักโทษของกรมราชทัณฑ์ ควรปรับเพิ่มการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมผ่านสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ อันได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูน ร้อยละ 28.12, 22.14, 19.52 และ 22.87 ตามลำดับ

การอภิปรายผลการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัยเรื่อง “โครงการสำรวจสถานภาพสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ด้านการปลูกฝังคุณธรรมศีลธรรม” ผู้วิจัยสรุปประเด็นอภิปรายผลการวิจัยรวม 4 หัวข้อ หัวข้อแรก เนื้อหาและแนวโน้มของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ หัวข้อที่สอง ผลกระทบของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ หัวข้อที่สาม สถานภาพและบทบาทของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม และ หัวข้อที่สี่ ข้อจำกัดในการวิจัย ดังนี้

1. เนื้อหาและแนวโน้มของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อโทรทัศน์ในช่วงเดือนกันยายน-ตุลาคม 2551 เมื่อพิจารณาจากรายการทั้งหมดทั้งช่วงเวลา prime time และ non-prime time พบว่าสถานีโทรทัศน์ของไทยมีรายการที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมคิดเป็นร้อยละ 17.46 ของรายการทั้งหมด ส่วนผลการวิเคราะห์เนื้อหาของนิตยสารพบว่านิตยสารมีคอลัมน์ที่สอดแทรกคุณธรรมศีลธรรมคิดเป็นร้อยละ 3.23 ของคอลัมน์ทั้งหมด และผลการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ พบว่านิตยสารมีคอลัมน์ที่สอดแทรกคุณธรรมศีลธรรมคิดเป็นร้อยละ 2.23 ของคอลัมน์ทั้งหมด ผลการวิเคราะห์สรุปสาระได้ 2 ประเด็น ประเด็นแรก เนื้อหาของสื่อสิ่งพิมพ์ยังไม่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมมากนัก ผลสรุปนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิและกลุ่มนักเรียน/นิสิต/นักศึกษา ครู/อาจารย์ และเด็กในสถานพินิจและนักโทษของกรมราชทัณฑ์ที่ให้ความเห็นว่าเนื้อหาในรายการประเภทต่าง ๆ ของสถานีโทรทัศน์และเนื้อหาในหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูนไม่พบการส่งเสริมด้านคุณธรรมศีลธรรมเท่าใดนัก หรือถ้ามีรายการสอดแทรกเข้าไปในเนื้อหาที่มีเปอร์เซ็นต์น้อยมาก จากการศึกษาพบว่าสัดส่วนการสอดแทรกคุณธรรมศีลธรรมของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ทำได้ทุกรายการและทุกคอลัมน์ จากการวิเคราะห์เนื้อหาโดยผู้วิจัยและทีมผู้วิจัยไม่พบวลีที่ส่งเสริมหรือสอดแทรกคุณธรรมศีลธรรมมากนัก มีการสอดแทรกคุณธรรมศีลธรรมเพียงประมาณร้อยละ 83 ซึ่งเป็นเรื่องที่คุณผลิตสื่อควรได้พิจารณาทบทวน ประเด็นที่สอง สื่อโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมสูงสุดเมื่อเทียบกับสื่อสิ่งพิมพ์ เหตุผลที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ 3 ประการคือ 1) ธรรมชาติของสื่อโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีทั้งภาพและเสียง จึงมีแรงดึงดูดใจให้ผู้รับสื่ออยากดูมากกว่าสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และการ์ตูน 2) ช่วงเวลาในการเปิดรับสื่อของผู้รับสื่อส่วนใหญ่อยู่ในช่วงเวลา 20.00-22.59 น. และ 17.00-19.59 น. ซึ่งเป็นเวลาที่คนส่วนใหญ่กลับจากการทำงานเต็มเวลา ช่วงเวลาดังกล่าวจึงเป็นเวลาที่ผู้เปิดรับสื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากการทำงาน นอกจากนี้ 3) การดูโทรทัศน์ร่วมกับสมาชิกในครอบครัวทำให้คนชอบมากกว่าการรับสื่ออย่างอื่น เนื่องจากสื่อชนิดอื่นดูได้เพียงคนเดียว ไม่สามารถรับสื่อพร้อมกันได้หลายคนอย่างเช่นสื่อโทรทัศน์

ผลการวิเคราะห์ครั้งนี้ยังศึกษาลงในรายละเอียด เพื่อพิจารณาว่าผู้รับสื่อกลุ่มอาชีพใดดูโทรทัศน์ในช่วงเวลาใดมากที่สุด ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มอาชีพที่ดูโทรทัศน์ในช่วงเวลา 20.00-22.59 น. ได้แก่ กลุ่มกรรมกร/ผู้ใช้แรงงาน กลุ่มนักเรียน/นิสิต/นักศึกษา กลุ่มเด็กในสถานพินิจ/นักโทษของกรมราชทัณฑ์ กลุ่มครู/อาจารย์ กลุ่มทนาย/อัยการ/ผู้พิพากษา กลุ่มแพทย์/เภสัชกร/พยาบาล กลุ่มวิศวกร/สถาปนิก และกลุ่มอาชีพที่ดูโทรทัศน์ในช่วงเวลา 17.00-19.59 น. ได้แก่ กลุ่มนักเรียน/นิสิต/นักศึกษา กลุ่มเด็กในสถานพินิจ/นักโทษของกรมราชทัณฑ์ กลุ่มครู/อาจารย์ กลุ่มแพทย์/เภสัชกร/พยาบาล กลุ่มนักธุรกิจ/พ่อค้าแม่ค้า กลุ่มพระสงฆ์/นักบวช ทั้งนี้ช่วงเวลา 17.00-19.59 น.

เป็นช่วงเวลาที่นักเรียน/นิสิต/นักศึกษาใช้เวลาอยู่ร่วมกับผู้ปกครอง และช่วงเวลา 20.00–22.59 น. เป็นช่วงเวลาที่สมาชิกในครอบครัวอยู่พร้อมหน้า การอยู่พร้อมกันจะเป็นสาเหตุสำคัญให้สมาชิกในครอบครัวรับสื่อพร้อมกัน ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่คนในครอบครัวได้อยู่ร่วมกัน ช่วงเวลาดังกล่าวเป็น prime time ของโทรทัศน์ ไม่ได้คำนึงถึงการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม แต่ประมุขให้ได้รายการที่ให้คำตอบแทนทางสถานีโทรทัศน์สูงสุด นอกจากนี้ผลการศึกษาพบว่าเนื้อหารายการโทรทัศน์ที่ผู้รับสื่อชอบดูส่วนใหญ่คือละคร แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมการเปิดรับสื่อส่วนใหญ่เพื่อความบันเทิงเป็นหลัก ดังนั้นการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมผ่านสื่อโทรทัศน์ควรส่งเสริมในช่วงเวลาที่คนดูมากที่สุดคือ เวลา 17.00–22.59 น. และนำเสนอในรูปแบบละครซึ่งเป็นรายการที่นิยมมากที่สุดโดยการสอดแทรกเรื่องคุณธรรมศีลธรรมอย่างกลมกลืน และสนุก

ทั้งนี้ จากผลการวิเคราะห์เนื้อหาและแนวโน้มเนื้อหาของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ อันได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูน เปรียบเทียบในปัจจุบันและช่วง 5 ปีที่แล้วพบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนความคิดเห็นต่อสถานภาพสื่อด้านเนื้อหาและแนวโน้มเนื้อหาของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ อันได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูนในปัจจุบันสูงกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนความคิดเห็นต่อสถานภาพสื่อด้านเนื้อหาและแนวโน้มเนื้อหาของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ อันได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูนในช่วง 5 ปีที่แล้ว ทั้งนี้พบว่ามี การนำเสนอเรื่องความรุนแรงลดลง การแสดงออกถึงพฤติกรรมทางเพศลดลง ส่งเสริมความห่วงใยลดลง การใช้ภาษาวิบัติลดลงและมี คดีสอนใจเพิ่มขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการตั้งคำถามในแบบสอบถามเป็นการเก็บรวบรวมเพียงครั้งเดียว คือในช่วง 5 ปีก่อน และในปัจจุบัน จึงอาจทำให้มีความลำเอียงในการตอบแบบสอบถามได้บ้าง ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณดังกล่าวไม่ค่อยสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง เนื่องจากในปัจจุบันมีการนำเสนอภาพเปลือยผ่านสื่อเพิ่มมากขึ้น มีการใช้ภาษาวิบัติ นอกจากนี้ยังมีสื่ออินเทอร์เน็ตที่มี เนื้อหาที่ขมขื่นลามารมณ์และกระตุ้นให้เกิดการต่อสู้แข่งขันกันอย่างรุนแรง ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ไม่ได้ ศึกษา จึงควรมีการศึกษาวิจัยถึงสื่ออินเทอร์เน็ตเพิ่มเติม

2. ผลกระทบของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับผลกระทบจากสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความเห็นถึงผลกระทบจากสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในภาพรวมว่าผลกระทบจากสื่อโทรทัศน์มีคะแนน สูงสุด รองลงมาคือสื่อหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูน โดยมีผลกระทบอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทั้งสื่อโทรทัศน์ สื่อหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูน มีผลทางตรงเป็นอันดับแรก รองลงมาคือผลกระทบด้านอารมณ์ พฤติกรรม และสติปัญญา ผลกระทบ ด้านวัฒนธรรม ทศนคติ และค่านิยม และผลกระทบด้านการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมเป็นอันดับ สุดท้าย แสดงว่าผู้รับสื่อไม่ได้มองว่าสื่อเป็นกลไกการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม จึงควรมีการปลูกจิตสำนึก

ให้สื่อส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมเพิ่มขึ้น ส่วนผลการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้ทรงคุณวุฒิและกลุ่มนักเรียน/นิสิต/นักศึกษา ครู/อาจารย์ และเด็กในสถานพินิจ และนักโทษของกรมราชทัณฑ์ ด้านผลกระทบจากสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มให้ความเห็นถึงผลกระทบของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ ดังนี้ คือ 1) **ผลกระทบด้านวัฒนธรรม ทัศนคติ และค่านิยม** คือส่งเสริมค่านิยมในเรื่องของการแข่งขัน เรื่องของผู้ชนะและผู้แพ้อยู่ตลอดเวลา และจากค่านิยมในการบริโภค ส่งผลให้มีการบริโภคตลอด การใช้จ่ายเงิน การบริโภคที่ก่อให้เกิดการบริโภคนิยมมากขึ้น ดังนั้นจึงเป็นการส่งเสริมในเรื่องความไม่พอเพียง มีพฤติกรรมที่มีความรุนแรงก้าวร้าวได้ นอกจากนี้การที่เด็กและเยาวชนรับเนื้อหาสื่อการ์ตูนของต่างประเทศ เช่น เกาหลี ส่งผลให้เด็กและเยาวชนรับวัฒนธรรมหรือค่านิยมจากประเทศเกาหลีตามไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวไลรัตน์ พูนวศิน (2534) 2) **ผลกระทบด้านอารมณ์ พฤติกรรม และสติปัญญา** คือทำให้เกิดพฤติกรรมการเลียนแบบ เช่น การแต่งกายที่มีลักษณะหวือหวามากขึ้น การพูดจาที่ไม่สุภาพ มีลักษณะสองแง่สามง่ามมากขึ้น การใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือย เช่น การใช้สินค้า brand name และ 3) **ผลกระทบด้านการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม** คือจากผลกระทบผลกระทบด้านวัฒนธรรม ทัศนคติ และค่านิยม และด้านอารมณ์ พฤติกรรม และสติปัญญา ที่ทำให้เกิดการลอกเลียนแบบที่ไม่ถูกต้อง จึงส่งผลต่อด้านคุณธรรมศีลธรรมตามมา เช่น การก่ออาชญากรรม การมีพฤติกรรมที่รุนแรงและก้าวร้าว และจากค่านิยมในการบริโภค จึงเป็นการส่งเสริมในเรื่องความไม่พอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพันธ์ทิพย์ กาญจนะจินดา สายสุนทร (2550) และงานวิจัยของสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (2550) วิธีการแก้ไขคือสื่อทุกสื่อควรมีการส่งเสริมเนื้อหาที่มีการปลูกฝังคุณธรรมศีลธรรมมากขึ้น จะเป็นผลดีต่อทั้งด้านวัฒนธรรม ทัศนคติ และค่านิยม ด้านอารมณ์ พฤติกรรม และสติปัญญา และส่งผลต่อเนื่องให้เกิดคุณธรรมศีลธรรมตามไปด้วย นอกจากนี้ ผู้บริหารสื่อควรมีการกำหนดนโยบายโดยเพิ่มรูปแบบของเนื้อหา/รายการที่ส่งเสริมเรื่องคุณธรรมศีลธรรมมากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับกลุ่มผู้บริโภคลือ รวมทั้งกำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมในการนำเสนอเนื้อหา และให้ความเห็นว่าหากสื่อมีเนื้อหาสาระที่ดี มีการสอดแทรกเรื่องคุณธรรมศีลธรรม จะส่งผลให้ผู้รับสื่อเห็นตัวอย่างความมีคุณธรรมศีลธรรม เห็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องต่างๆ เช่น การมีจิตอาสา การรับผิดชอบ ต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อประเทศชาติ การส่งเสริมค่านิยมและวัฒนธรรมอันดีแก่สังคม จะส่งผลต่อเนื่องให้คนไทยมีคุณธรรมศีลธรรมตามไปด้วย ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีพัฒนาการทางคุณธรรมศีลธรรมของ Kohlberg (1987)

3. สถานภาพและบทบาทของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม พบว่า **สื่อโทรทัศน์** ควรเพิ่มรายการ/คอลัมน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมเป็น

อันดับแรก ส่วน**หนังสือพิมพ์** พบว่า ควรมีการประเมินเนื้อหาของสื่ออย่างต่อเนื่องเป็นอันดับแรก สำหรับ**นิตยสาร** พบว่า ควรเพิ่มรายการ/คอลัมน์ที่ส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมเป็นอันดับแรก และ**หนังสือการ์ตูน** พบว่า ควรสอดแทรกเรื่องคุณธรรมศีลธรรมในเนื้อหาสื่อให้แง่คิดสะกิดใจ เป็นอันดับแรก ซึ่งสอดคล้องกับผลการสังเคราะห์จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้ทรงคุณวุฒิและกลุ่มนักเรียน/นิสิต/นักศึกษา ครู/อาจารย์ และเด็กในสถานพินิจและนักโทษของกรมราชทัณฑ์ ด้านบทบาทของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม ผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มให้ความเห็นตรงกันดังนี้ 1) ผู้ผลิตสื่อต้องมีคุณธรรมศีลธรรม มีจรรยาบรรณวิชาชีพ โดยนำเสนอสิ่งที่เป็นจริง 2) สื่อต้องนำเสนอสิ่งที่เป็นสุนทรีย์ยะ (aesthetic) 3) การที่จะผลิตสื่อส่งเสริมเรื่องคุณธรรมศีลธรรม 4) สื่อต้องมีการประเมิน ติดตาม และตรวจสอบเนื้อหาสาระของสื่ออย่างสม่ำเสมอ 5) ควรกำหนดวิธีการปฏิบัติที่ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานผู้รับผิดชอบ เช่น องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน ผู้ผลิตสื่อให้เกิดมาตรฐาน 6) สื่อควรให้ผู้ชมหรือผู้อ่านมีโอกาสแสดงความคิดเห็นในเนื้อที่สื่อ 7) สื่อควรมีจิตสำนึกด้วยในการรับใช้สังคม 8) รัฐควรส่งเสริมอย่างจริงจังให้สื่อสอดแทรกเนื้อหาคุณธรรมศีลธรรมในรายการ 9) เมื่อสื่อไม่สามารถจัดสัดส่วนรายการสาระได้มากพอ ก็ควรสอดแทรกคุณธรรมศีลธรรมเข้าไปในรายการนั้น ๆ ให้มากขึ้น 10) ด้านภาครัฐอาจจัดตั้งองค์กรกลางที่มีนโยบายในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม และแนวนโยบายให้สื่อโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นด้วย และ 11) บทบาทของสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ของไทยในปัจจุบันส่งเสริมเรื่องคุณธรรมศีลธรรมน้อยมาก แต่มีความพยายามในการทำสื่อเพื่อส่งเสริมคุณธรรมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่สื่อคงต้องทำในรูปแบบที่น่าสนใจและน่าติดตาม หรืออาจทำโดยการเปิดพื้นที่ให้กับ dialogue หรือบุคคลที่น่าจะเป็นตัวอย่างที่ดี ด้วยการปลูกฝังค่านิยม ทศนคติที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชยุตม์ เหมจักร (2544) ทั้งนี้ข้อค้นพบจากการวิจัยข้างต้นเป็นข้อค้นพบจากการวิจัยที่แสดงถึงแนวนโยบายในการพัฒนาสื่ออยู่แล้วในตัว ดังนั้นการอภิปรายผลการวิจัยในตอนนี้อาจเน้นความสำคัญของการนำแนวนโยบายดังกล่าวไปใช้ปฏิบัติให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม แนวทางการปฏิบัติที่เสนอแนะ ได้แก่ 1) อาจให้ผู้เกี่ยวข้องดำเนินการเผยแพร่ผลการวิจัยไปถึงผู้ผลิตสื่อโดยตรง เพื่อชักชวนให้มีการเสนอเนื้อหาสื่ออย่างเหมาะสม 2) จัดประชุมเพื่อเสนอแนะผลการวิจัยให้ผู้ผลิตสื่อ/ตัวแทนได้รับรู้เพื่อหาแนวทางการพัฒนาสื่อด้านคุณธรรมศีลธรรมร่วมกัน 3) อาจจัดทำเอกสารแนวปฏิบัติสำหรับผู้ผลิตสื่อเพื่อใช้ปฏิบัติ และ 4) ดำเนินการให้เกิดการประกวดสื่อที่มีการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมอย่างมีประสิทธิภาพให้เป็นต้นแบบของแนวทางการปฏิบัติ

4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลกระทบและบทบาทของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม

จากการวิเคราะห์ความแตกต่างค่าเฉลี่ยของตัวแปรผลกระทบและบทบาทของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมที่มีภูมิภาค เพศ อาชีพ สถานภาพ อายุ และระดับการศึกษาโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่าตัวแปรผลกระทบและบทบาทของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมมีค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มภูมิภาค เพศ และสถานภาพไม่แตกต่างกัน แสดงว่ากลุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และจังหวัดกรุงเทพมหานครมีความคิดเห็นต่อผลกระทบและบทบาทของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมไม่แตกต่างกัน และกลุ่มประชาชนที่เป็นเพศหญิง เพศชาย มีความคิดเห็นต่อผลกระทบและบทบาทของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมที่ไม่แตกต่างกัน กลุ่มประชาชนที่มีสถานภาพโสด สมรส หย่า/แยกกันอยู่ มีความคิดเห็นต่อผลกระทบและบทบาทของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมที่ไม่แตกต่างกัน ส่วนกลุ่มประชาชน 16 อาชีพ มีความคิดเห็นต่อผลกระทบและบทบาทของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ขณะที่ประชาชนที่มีอายุ ไม่เกิน 10 ปี, 11-20 ปี, 21-30 ปี, 31-40 ปี, 41-50 ปี และ 51-60 ปี และระดับการศึกษาประถมศึกษา มัธยมศึกษา ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนผลกระทบด้านการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมและบทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ทั้งหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูนในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม มีค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มอายุและระดับการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าอายุ อาชีพ และระดับการศึกษาส่งผลกระทบและบทบาทของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรม ดังนั้นการให้การศึกษาจะส่งผลทำให้ประชาชนมีผลกระทบและบทบาทของสื่อโทรทัศน์/สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมเพิ่มขึ้นตามไปด้วย

จากการวิเคราะห์ประสิทธิผลการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมของสื่อในกลุ่มอาชีพ จากทั้งสื่อโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือการ์ตูน จาก 16 กลุ่มอาชีพ อันได้แก่ 1) กรรมกร/ผู้ใช้แรงงาน/ลูกจ้าง 2) ครูอาจารย์ 3) ทนาย/อัยการ/ผู้พิพากษา/พดดี 4) นักการเมือง/ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง 5) ทหาร/ตำรวจ 6) นักธุรกิจ/พ่อค้าแม่ค้า 7) นักบัญชี/ผู้ตรวจบัญชี 8) นักเรียน/นิสิต/นักศึกษา 9) พระสงฆ์/นักบวช/ผู้นำศาสนา 10) นักวิจัย 11) สื่อมวลชน 12) แพทย์/เภสัชกร/พยาบาล 13) วิศวกร/สถาปนิก 14) เกษตรกร 15) คนว่างงาน และ 16) เด็กในสถานพินิจ/นักโทษของกรมราชทัณฑ์ พบว่าคะแนนประสิทธิผลการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมของสื่อในภาพรวมของกลุ่มพระสงฆ์/นักบวช/ผู้นำศาสนามีคะแนน

ประสิทธิภาพสูงสุด รองลงมาคือกลุ่มทหาร/ตำรวจ แพทย์/เภสัชกร/พยาบาล ทนาย/อัยการ/ผู้พิพากษา/พศติ นักบัญชี/ผู้ตรวจบัญชี ครูอาจารย์ วิศวกร/สถาปนิก นักวิจัย นักการเมือง/ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สื่อมวลชน กรรมกร/ผู้ใช้แรงงาน/ลูกจ้าง นักธุรกิจ/พ่อค้าแม่ค้า เกษตรกร คนว่างงาน และนักเรียน/นิสิต/นักศึกษา กลุ่มพระสงฆ์/นักบวช/ผู้นำศาสนา รองลงมาคือกลุ่มทหาร/ตำรวจ แพทย์/เภสัชกร/พยาบาล ทนาย/อัยการ/ผู้พิพากษา/พศติ นักบัญชี/ผู้ตรวจบัญชี ครูอาจารย์ วิศวกร/สถาปนิก ส่วนกลุ่มที่มีการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมของสื่อค่อนข้างต่ำคือกลุ่มนักเรียน/นิสิต/นักศึกษา กลุ่มกรรมกร/ผู้ใช้แรงงาน/ลูกจ้าง กลุ่มเกษตรกร และกลุ่มคนว่างงาน ดังนั้นถือว่ากลุ่มดังกล่าวเป็นกลุ่มที่ควรเร่งส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมผ่านสื่อก่อน ทั้งนี้คุณลักษณะของประชากรในแต่ละกลุ่มอาชีพจะมีลักษณะแตกต่างกัน ผลการวิเคราะห์ได้ประสิทธิภาพการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมของสื่อในกลุ่มอาชีพค่อนข้างแตกต่างกัน จึงควรมีการศึกษาถึงในรายกลุ่มอาชีพ และควรเพิ่มการส่งเสริมคุณธรรมศีลธรรมผ่านสื่อ โดยการดำเนินการให้กลุ่มอาชีพนั้นมาเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อที่จะได้แนวทางในการดำเนินการพัฒนาคุณธรรมศีลธรรมต่อไป

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการอภิปรายผลนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย โดยพิจารณาจากทั้งด้านนโยบาย ด้านผู้บริโภคสื่อ และด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ด้านนโยบาย

1. จากผลการวิเคราะห์พบว่าเนื้อหาสื่อที่ส่งเสริมเรื่องคุณธรรมศีลธรรมยังมีน้อย และช่วงเวลาในการเปิดรับสื่อส่วนใหญ่เป็นช่วงค่ำซึ่งเป็นช่วง prime time นอกจากนี้คนส่วนใหญ่ชอบดูละคร ดังนั้นรัฐบาลจึงควรมีการกำหนดนโยบายโดยเพิ่มรูปแบบของเนื้อหา/รายการที่ส่งเสริมเรื่องคุณธรรมศีลธรรมมากขึ้นให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้รับสารโดยนำเสนอในรูปแบบของละคร ในช่วงเวลา prime time โดยให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองรับสื่อร่วมกับเด็กและเยาวชน นอกจากนี้ควรมีงานวิจัยที่เป็นการพัฒนาคู่มือสำหรับผู้ปกครองในการชี้แนะ/แนะนำให้เด็กและเยาวชนได้รับอิทธิพลจากสื่อและเปลี่ยนแปลงคุณธรรมศีลธรรมในทางที่ดี

2. กระบวนการผลิตสื่อ สิ่งที่ต้องการจะนำเสนอคือเรื่องคุณธรรมศีลธรรม แต่สิ่งผู้บริโภคได้รับมักเป็นสิ่งที่ไม่ได้ตั้งใจนำเสนอแต่เป็นสิ่งแฝง เช่น เรื่องความรุนแรง บางครั้งผู้ผลิตสื่อไม่เห็นและไม่ได้ติดตามอย่างต่อเนื่องว่ามีผลต่อผู้บริโภคสื่ออย่างไร นอกจากนี้ ผู้ผลิตสื่อต้องนำเสนอสิ่งที่เป็นจริง (fact) สิ่งที่เป็นสุนทรีย์ (aesthetic) และนำเสนอคุณธรรมศีลธรรมให้กลมกลืน ละเมียดละไมไปกับเนื้อหาสื่อ ตลอดจนรัฐบาลควรมีการติดตามตรวจสอบอิทธิพลของสื่อว่าเกิดผลขึ้นจริงหรือไม่ ผู้ผลิตสื่อควรมีการทำวิจัยเพื่อสำรวจความต้องการของผู้บริโภคสื่อด้วย

3. หลักการและวิธีการผลิตสื่อพบว่าผู้ผลิตสื่อไม่มีความชัดเจนในด้านความรู้ที่เกิดจากเรื่องคุณธรรมศีลธรรม ไม่รู้วิธีการจัดรายการให้เกิดผลด้านคุณธรรมศีลธรรม และคนที่รู้เรื่องคุณธรรมศีลธรรมไม่มีโอกาสในการผลิตสื่อ ดังนั้นจึงควรจะมีการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิชาการและผู้ผลิตสื่อให้เกิดการผลิตรายการที่ผสมผสานระหว่างสิ่งที่เป็นจริงและหลักวิชาการที่ผลักดันผู้บริโภคสื่อให้เกิดผลด้านคุณธรรมศีลธรรม

ด้านผู้บริโภคสื่อ

ผลการวิจัยพบว่าผู้บริโภคสื่อไม่รู้เท่าทันสื่อ ผู้ผลิตสื่อยังใช้สื่อเป็นเครื่องมือโน้มน้าวจิตใจของผู้บริโภคสื่อ ดังนั้นเวลาชมรายการโทรทัศน์ อ่านหนังสือพิมพ์ที่เป็นปัญหาของสังคม จึงไม่สามารถตัดสินใจ แยกแยะความถูกต้องความดีงามได้อย่างมีเหตุมีผล จึงเป็นเรื่องเร่งด่วนที่ผู้บริโภคสื่อควรได้รับการพัฒนา โดยการอบรมให้ความรู้โดยตรงแก่ผู้บริโภคสื่อ ถ้าเป็นกลุ่มผู้ใหญ่ควรให้มีสื่อแบบเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น ซีดีรอมแนะนำ คู่มือการบริโภคสื่อ สำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชน ควรมีการฝึกอบรมหรือให้ความรู้เพื่อให้รู้เท่าทันสื่อ (media literacy) และอบรมพ่อแม่หรือผู้ปกครองให้การบริโภคสื่อร่วมกันกับเด็กและเยาวชน นอกจากนี้ต้องมีการสร้างความเข้าใจของความสำเร็จของการแบ่งเวลา การสร้างความตระหนักด้านคุณประโยชน์และโทษของการบริโภคสื่อ เพื่อให้สามารถบริโภคสื่อได้อย่างฉลาด

ด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

รัฐบาล/สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาควรลงทุนจัดตั้งสำนักงานสื่อสร้างสรรค์ โดยการนำมืออาชีพเข้ามาบริหาร เพื่อที่จะทำให้สามารถสร้างสื่อที่ดี มีคุณภาพ สอดแทรกเรื่องคุณธรรมศีลธรรมตลอดจนควรมีการติดตาม และควรมีตรวจสอบเนื้อหาสาระของสื่ออย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้ผลิตสื่อตระหนักถึงเนื้อหาของสื่อที่ผลิต ตลอดจนรัฐบาลควรจัดดำเนินการจัดระดับความเหมาะสมของสื่อ (rating) ควบคู่ไปกับการกำหนดช่วงระยะเวลาในการนำเสนอเนื้อหาสื่อที่ชัดเจน (timing) และกำหนดพื้นที่ของกลุ่มผู้รับสื่อที่ชัดเจน (zoning) เพื่อที่จะสกัดสื่อร้าย ขยายสื่อดี สำหรับแนวทางในการดำเนินการสามารถกำหนดได้ 2 แนวทางคือ

1. กรณีที่จัดตั้งสำนักงานสื่อสร้างสรรค์ได้ ควรกำหนดแนวนโยบายในการผลิตสื่อ การกำกับดูแล ติดตาม การเผยแพร่สื่อ การตรวจสอบเนื้อหาสาระว่าเป็นไปตามเกณฑ์ การติดตามเนื้อหาแนวโน้มการนำเสนอสื่อ การจัดระดับความเหมาะสมของสื่อ เพื่อนำเสนอข้อมูลต่อสาธารณะให้ผู้บริโภคสื่อเลือกบริโภคได้อย่างเหมาะสม

2. ถ้าหากไม่สามารถจัดตั้งสำนักงานสื่อสร้างสรรค์ได้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาควรร่วมกับกระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

และกระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาเป็นผู้ประสานงานเพื่อจัดสรรภาระหน้าที่ว่าหน่วยงานใดดูแลส่วนใด เพื่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

3. ควรมีการวิจัยที่เป็นการพัฒนาคู่มือสำหรับผู้ปกครองในการชี้แนะ/แนะนำให้เด็กและเยาวชนได้รับอิทธิพลจากสื่อและเปลี่ยนแปลงคุณธรรมศีลธรรมในทางที่ดี

เอกสารอ้างอิง

- ชยุตม์ เหมจักร. (2544). *ข่าวโทรทัศน์ที่มีคุณภาพในทัศนะผู้สื่อข่าวและผู้รับสาร*. วิทยานิพนธ์ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พันธ์ทิพย์ กาญจนะจินดา สายสุนทร. (2550). *สื่อในสังคมไทยต่อสุขภาพและสิทธิมนุษยชนของเด็กเยาวชน และครอบครัว: แนวคิดพื้นฐาน*. Retrieved June 14, 2008 from <http://www.archanwell.org>
- วไลรัตน์ พูนวดี. (2534). *การศึกษาความต้องการรายการโทรทัศน์ของเด็กชนบทในจังหวัดสุรินทร์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2550). *บริบทของสื่อเพื่อเด็กในสังคมไทย*. Retrieved June 14, 2008 from http://www.ccdkm.org/CCDKM/documents_thai/2550_08_w3/Document_13_14July_th.doc
- Bandura, A. (1986). *A Social Learning Analysis*. Retrieved June 14, 2008 from www.psychology.org/File/PSYCHOLOGY_JOURNAL_1_1_CASAROTTI.pdf
- Kohlberg, L. (1987). *Theories of Development*. Retrieved June 14, 2008 from <http://faculty.plts.edu/gpence/html/kohlberg.htm>
- McQuail, D. (1983). *Audience Analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Skinner. (1953). *Science and human behavior*. New York: Free Press.